

Składki rozliczane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w 2012 roku.

Janusz Turakiewicz

doradca podatkowy Nr 01821

1.1. Wprowadzenie.

Danina publiczna, jaką są składki na ubezpieczenia społeczne, uznawana jest powszechnie za jeden z podstawowych elementów wysokiego kosztu pracy w Polsce. Obecny system, obowiązujący od 1999 roku, opiera się w najważniejszym swoim segmencie – ubezpieczeniach emerytalnych – na Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) i Otwartych Funduszach Emerytalnych (OFE).

Składki na ubezpieczenie zdrowotne służą finansowaniu świadczeń na rzecz osób uprawnionych, administrowane są obecnie przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

1.2. Podstawy prawne.

Podstawowe znaczenie w zakresie ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce mają:

(a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

ustalająca, że „Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego” (Art. 67) oraz „Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych” (Art. 68).

(b) *acquis communautaire* (dorobek prawny) Unii Europejskiej

przyjęty z dniem 1.5.2004 roku jako obowiązujący na terytorium RP, w tym:

ERR1408/71 – Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14.6.1971 roku w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie

ERPER883/2004 – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29.4.2004 roku w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Zasadą generalną jest podleganie ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych państwa wykonywania pracy. Szczególne zasady odnoszą się do delegowania pracowników do Polski oraz czasowego prowadzenia działalności na własny rachunek na obszarze RP.

(c) ustawy

UPUNFZ – Ustawa z dnia 23.1.2003 roku o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia.

USUS – Ustawa z dnia 13.10.1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych

(d) wykonawcze rozporządzenia wydawane przez Radę Ministrów lub upoważnionych ministrów.

1.3. Ubezpieczenie społeczne.

Ubezpieczenie społeczne obejmuje ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe. Składka obciąża koszty działalności przedsiębiorcy lub jest traktowana jako element pomniejszających dochód przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym od osób fizycznych dla osób ubezpieczonych.

1.3.1. Ubezpieczenie emerytalne.

Składka na to ubezpieczenie wynosi 19,52% podstawy naliczenia. Finansowana jest po połowie (po 9,76%) przez osobę ubezpieczoną i płatnika składek (pracodawcę, zleceniodawcę). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca.

Podstawa naliczenia składek na ubezpieczenie emerytalne podlega ograniczeniu. Kwota rocznego ograniczenia podstawy wymiaru składek na to ubezpieczenia w 2012 roku wynosi 105.780 PLN.

1.3.2. Ubezpieczenie rentowe.

Składka na to ubezpieczenie wynosiła do stycznia 2012 roku 6% podstawy naliczenia, finansowanej przez osobę ubezpieczoną (1,5%) i płatnika składek (pracodawcę, zleceniodawcę) (4,5%). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca. Od lutego 2012 roku składka ta została podwyższona, w części finansowanej przez płatnika składek o 2% i wynosi obecnie 8% podstawy naliczenia.

Podstawa naliczenia składek na ubezpieczenie rentowe podlega ograniczeniu. Kwota rocznego ograniczenia podstawy wymiaru składek na to ubezpieczenia w 2012 roku wynosi 105.780 PLN.

1.3.3. Ubezpieczenie wypadkowe.

Wysokość składki na ubezpieczenie wypadkowe wynosi 0,67-3,33% podstawy naliczenia. Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe dla płatników składek, którzy byli zobowiązani i przekazali informację ZUS IWA za trzy kolejne ostatnie lata kalendarzowe jest ustalona przez Zakład. O jej wysokości Zakład zobowiązany jest powiadomić płatników w terminie do 20 kwietnia danego roku. Szczegółowe zasady ustalania składek na ubezpieczenie wypadkowe zawiera poradnik pt. "Ustalanie stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe" na stronach internetowych www.zus.pl.

Składka ta finansowana w całości przez płatnika składek (pracodawcę, zleceniodawcę). W przypadku przedsiębiorców – osób fizycznych i osób z nimi współpracujących całą składkę opłaca przedsiębiorca.

1.3.4. Ubezpieczenie chorobowe.

Składka na to ubezpieczenie chorobowe wynosi 2,45% podstawy naliczenia. Finansowana jest w całości przez osobę ubezpieczoną. W przypadku przedsiębiorców - osób fizycznych i osób z nimi współpracujących (dla których ma ona charakter dobrowolny) całą składkę opłaca przedsiębiorca.

1.3.5. Wysokość składek* przedsiębiorcy za 2012 rok wynosi:

Rodzaj składki konto		Z dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym	Bez dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego
Ubezpieczenia społeczne ** konto: 83 1010 1023 0000 2613 9510 0000	I	627,07 PLN	575,24 PLN
	II-XII	669,38 PLN	617,55 PLN
Ubezpieczenie zdrowotne konto: 78 1010 1023 0000 2613 9520 0000		245,55 PLN	
Fundusz Pracy konto: 73 1010 1023 0000 2613 9530 0000		51,83	

* dotyczy osób prowadzących pozarolniczą działalność, dla których minimalną podstawę wymiaru stanowi kwota 2115,60 PLN (60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na rok 2012)

** kwota składki na ubezpieczenie wypadkowe obliczona stopą procentową w wysokości 1,67% obowiązującą od 1 kwietnia 2009 r., właściwą dla płatników składek zgłaszających w poprzednim roku kalendarzowym do ubezpieczenia wypadkowego przeciętnie miesięcznie nie więcej niż 9 osób.

Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, które:

1. rozpoczęły wykonywanie działalności gospodarczej nie wcześniej niż 25.08.2005 roku,
2. nie prowadzą lub w okresie ostatnich 60 miesięcy kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej nie prowadziły pozarolniczej działalności,
3. nie wykonują działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej

korzystają w okresie dwóch lat od rozpoczęcia tej działalności z obniżenia podstawy wymiaru składek. W 2012 roku podstawę tą stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa niż 450,00 PLN.

1.3.6. Wydawanie przez ZUS pisemnych interpretacji co do zakresu i sposobu zastosowania przepisów.

W przypadku konieczności uzyskania pisemnej interpretacji co do zakresu i sposobu zastosowania przepisów, z których wynika obowiązek świadczenia przez przedsiębiorcę będącego wnioskodawcą składek na ubezpieczenia społeczne, może on złożyć wniosek o jej wydanie do właściwego Oddziału ZUS, który jest właściwy do wydania interpretacji w sprawach:

- podlegania ubezpieczeniom społecznym,
- podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,
- stopy procentowej składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,

- zasad obliczania składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych,
- obowiązku opłacania i podstawy wymiaru składek na Fundusz Emerytur Pomostowych,
- zasad ustalania właściwego ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego w świetle przepisów Tytułu II ERR1408/71 oraz ERPER883/2004.

2.1. Ubezpieczenie zdrowotne.

System finansowania świadczeń w zakresie ochrony zdrowia i obowiązki przedsiębiorców w tym zakresie określa UPUNFZ. Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, osoby z nimi współpracujące oraz osoby będące pracownikami w rozumieniu USUS objęte są odbezpieczeniem obowiązkowym. Zamieszkujący na terytorium Polski członkowie rodzin osób objętych obowiązkowym ubezpieczeniem zdrowotnym, jeżeli nie są osobami podlegającymi obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu, uznawani są za ubezpieczonych.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 9,00% podstawy naliczenia i obciąża w całości osoby ubezpieczone. Podstawę naliczenia ustala się:

- dla pracowników – według przepisów dotyczących wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe,
- dla przedsiębiorców i osób współpracujących – zadeklarowana kwota, która nie może być niższa niż 75% przeciętnego wynagrodzenia.

Część składki wynosząca 7,75% podstawy naliczenia podlega odliczeniu od podatku dochodowego od osób fizycznych lub zryczałtowanego podatku dochodowego, płaconego przez osoby ubezpieczone.

ZUS zobowiązany jest do weryfikacji danych o ubezpieczonych oraz uprawniony do przeprowadzania kontroli rzetelności zgłaszania do ubezpieczenia zdrowotnego osób objętych tym ubezpieczeniem oraz deklarowanych podstaw obliczania składek, prawidłowości obliczania, opłacania i odprowadzania składek.

2. 2. Obowiązki płatników składek.

2.2.1. Zgłaszanie danych płatnika i osób ubezpieczonych oraz ich zmiany.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w tym zakresie obejmuje:

1. dokonanie zgłoszenia danych płatnika i ich zmian,
2. dokonanie zgłoszenia danych osób ubezpieczonych i ich zmian.

Wzory dokumentów stosowanych w procedurach składających się na realizację tych obowiązków określone są przepisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Obowiązują następujące terminy realizacji wymienionych obowiązków:

Poz.	Wyszczególnienie	Termin
1	Zgłoszenie płatnika składek	W ciągu 7 dni od: – zatrudnienia pierwszego pracownika lub powstania stosunku prawnego uzasadniającego objęcie ubezpieczeniem pierwszej osoby – powstania obowiązku ubezpieczeń emerytalnych i rentowych dla ubezpieczonych zobowiązanych wyłącznie do płacenia składek na ubezpieczenie własne lub osób z nimi współpracujących
2	Zgłoszenie osoby ubezpieczonej	w ciągu 7 dni od powstania obowiązku ubezpieczenia
3	Zgłoszenie zmiany danych płatnika	w ciągu 14 dni od zaistnienia zmian
4	Zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej	w ciągu 7 dni od zaistnienia zmian

Od 1.1.2012 roku zmiany danych płatnika składek – osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, w zakresie podlegającym wpisowi, przekazywane są w systemie informatycznym do ZUS przez Centralną Ewidencję i Informację o Działalności Gospodarczej Rzeczypospolitej Polskiej. Podobnie, w odniesieniu do osób prawnych, zmiana danych podlegających wpisowi w Krajowym Rejestrze Sądowym przekazywana jest do ZUS przez sąd rejestrowy.

2.2.2 Sporządzanie deklaracji rozliczeniowych.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w tym zakresie obejmuje:

- pobieranie składek obciążających osoby ubezpieczone,
- naliczanie składek obciążających płatnika,
- wypłacanie świadczeń,
- składanie deklaracji i wysokości składek i wypłaconych świadczeniach,
- sporządzanie i składanie innych dokumentów,
- wpłacanie składek.

Deklaracje według wzorów określonych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej składane są w formie papierowej (płatnicy rozliczający do 5 ubezpieczonych) albo elektronicznej (pozostali) w programie „Płatnik”.

Aktualną wersją programu "Płatnik" jest 8.01.001. Dostępny jest on na stronie: e-inspektorat.zus.pl. Przed instalacją programu "Płatnik" należy zapoznać się z [wymaganiami systemowymi i sprzętowymi](#) oraz dokonać [sprawdzenia autentyczności wersji instalacyjnej](#).

Obowiązują następujące terminy realizacji wymienionych obowiązków:

Poz.	Wyszczególnienie	Termin
1	Złożenie deklaracji rozliczeniowej i wpłata składek - jednostki i zakłady budżetowe - osoby fizyczne opłacające składkę wyłącznie za siebie - pozostali płatnicy	 do 5 dnia następnego miesiąca do 10 dnia następnego miesiąca do 15 dnia następnego miesiąca
2	Złożenie korekty deklaracji rozliczeniowej	w ciągu 7 dni od stwierdzenia nieprawidłowości

2.2.3. Opłacanie składek.

Zapłata składek dokonywana być może wyłącznie bezgotówkowo, przy wykorzystaniu wzorów poleceń zapłaty składek.

Nieterminowa zapłata składek powoduje powstanie obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę, na zasadach i w wysokości przewidzianych przepisami UOP. Składki i odsetki za zwłokę nie zapłacone przez płatnika podlegają ściągnięciu przez ZUS w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub egzekucji sądowej. W razie nieopłacenia składek lub opłacenia ich w zaniżonej wysokości ZUS może wymierzyć płatnikowi składek dodatkową opłatę w wysokości 100% nie opłaconych składek.

2.2.4. Inne obowiązki.

Prawidłowość realizacji wymienionych obowiązków podlega kontroli, prowadzonej przez ZUS, realizowanej stosownie do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania kontroli płatników składek. W ramach tej kontroli inspektor kontroli ZUS ma prawo:

- * badać wszelkie księgi, dokumenty finansowo-księgowo i osobowe oraz inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli,
- * dokonywać oględzin składników majątku płatników składek zalegających z opłatą należności z tytułu składek,
- * zabezpieczać zebrane dowody,
- * żądać udzielenia informacji przez płatnika składek i ubezpieczonego,
- * legitymować osoby w celu ustalenia ich tożsamości, jeżeli jest to niezbędne dla potrzeb kontroli,
- * przesłuchiwać świadków,
- * przesłuchiwać płatnika składek i ubezpieczonego, jeżeli z powodu braku lub po wyczerpaniu innych środków dowodowych pozostały nie wyjaśnione okoliczności mające znaczenie dla postępowania kontrolnego.

W trakcie kontroli płatnik składek jest obowiązany:

* udostępnić wszelkie księgi, dokumenty i inne nośniki informacji związane z zakresem kontroli, które są przechowywane u płatnika oraz u osób trzecich w związku z powierzeniem tym osobom niektórych czynności na podstawie umów,

* udostępnić do oględzin składniki majątku, których badanie wchodzi w zakres kontroli, jeżeli zalega z zapłatą należności z tytułu składek,

* sporządzić i wydać kopie dokumentów związanych z zakresem kontroli i określonych przez inspektora kontroli ZUS,

* zapewnić niezbędne warunki do przeprowadzenia czynności kontrolnych, w tym celu udostępnić środki łączności (z wyjątkiem środków transportowych) oraz inne środki techniczne, którymi dysponuje, do wykonania czynności kontrolnych,

* udzielać wyjaśnień kontrolującemu,

* przedstawić tłumaczenie na język polski przedłożonej w toku kontroli dokumentacji finansowo-księgowej i osobowej sporządzonej w języku obcym.

W ciągu 14 dni od otrzymania protokołu kontrolowany ma prawo złożyć zastrzeżenia do jego ustaleń, wskazując jednocześnie stosowne środki dowodowe.

Płatnik składek albo osoba obowiązana do działania w jego imieniu, która:

* nie dopełnia obowiązku opłacania składek w przewidzianym przepisami terminie,

* nie zgłasza wymaganych ustawą danych lub zgłasza nieprawdziwe dane albo udziela w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmawia ich udzielenia,

* udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie kontroli,

* nie dopełnia obowiązku wypłacania świadczeń z ubezpieczeń społecznych i zasiłków finansowanych z budżetu państwa albo wypłaca je nienależnie,

* nie prowadzi dokumentacji związanej z obliczaniem składek oraz wypłatą świadczeń z ubezpieczeń społecznych,

* nie dopełnia obowiązku przysyłania deklaracji rozliczeniowych oraz imiennych raportów miesięcznych w przewidzianym terminie,

* nie dopełnia obowiązku przekazywania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi w formie elektronicznej

podlega karze grzywny do 5.000 PLN.

Odpowiedzialności karnej podlega także ten, kto:

* nie zgłasza wymaganych danych lub zgłasza nieprawdziwe dane mające wpływ na wymiar składek na ubezpieczenie zdrowotne, udziela w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmawia ich udzielenia,

* udaremnia lub utrudnia przeprowadzenie kontroli w zakresie realizacji ubezpieczenia zdrowotnego,

* nie odprowadza w terminie składek na ubezpieczenie zdrowotne.

Zapłata składek dokonywana być może wyłącznie bezgotówkowo, przy wykorzystaniu wzorów poleceń zapłaty składek.

Zakres obowiązków przedsiębiorców w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego obejmuje:

- * dokonanie zgłoszenia danych płatnika i ich zmian,
- * dokonanie zgłoszenia osób ubezpieczonych i ich zmian według zasad USUS,
- * pobieranie składek obciążających osoby ubezpieczone,
- * składanie deklaracji rozliczeniowych według zasad USUS,
- * sporządzanie i składanie innych dokumentów,
- * wpłacanie składek.